ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№7(2)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 302 sahifa,
13-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Bolalik davridagi autizmning turli shakllarini differensial tashxislash 10
Saydaliyeva Xojiya Abdujalil qizi

Autizm spektri buzilishi boʻlgan bolalarda kommunikativ koʻnikmalarni shakllantirishda qoʻllaniladigan korreksion ish tamoyillari 14
Karimova Zulfiya Abduraxmanovna, Saydaliyeva Xojiya Abdujalil qizi

Boʻlajak oʻqituvchilarda axborot isteʼmol madaniyatini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari........ 19
Dadonova Aziza Tulkunovna

Ilk oʻspirinlik yoshidagi oʻquvchilarning oʻz-oʻziga boʻlgan munosabatini psixologik tahlili........ 23
Mamaradjabova Bogʻzoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna

Oliy taʼlim tizimida muammoli oʻqitish texnologiyasi 30
Tuksanova Zilola Izatulloyevna

Shahar va qishloq yuqori sinf oʻquvchilarida irodaviy sifatlarning qiyosiy tahlili 35
Mamaradjabova Bogʻzoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna

Organik kimyo taʼlimida ochiq tipli STEAM loyihalarini loyihalashning didaktik modeli va uni amaliyotga joriy etish metodikasi........ 41
Boʻriyev Rashidbek Oʻktamjonovich

Kasbiy kompetentlikni oshirishda raqamli taʼlim vositalari va interaktiv metodlardan foydalanish 47
Fazildjanova Nilufar Xikmatdjanovna

Tadbirkorlik faoliyatini innovatsion va taʼlim ekotizimidagi roli 50
Mirzayeva Nigora Ibrohimjon qizi

Kasbiy taʼlim muassasalarida strategik boshqaruvni joriy etishning nazariy-metodologik asoslari 54
Qobilov Voxidjon Zoxidovich

Психологические факторы мотивации личности в обучении иностранному языку........ 58
Мухамеджанова Римма Рашидовна

Jadid maʼrifatparvarlarining boshlangʻich taʼlim-tarbiya jarayonida oʻquvchilarda kitobxonlik fazilatlari va madaniyatini shakllantirishdagi pedagogik tajribalari........ 66
Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Fayzilova Mohinur Azamhon qizi

Talabalarda kelajakni strategik modellashtirish layoqatini rivojlantirish boʻyicha ilgʻor xorijiy va mahalliy tajribalarning qiyosiy-pedagogik tahlili........ 70
Sadriddinova Feruza Meliyevna

Boʻlajak pedagoglarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda fanlararo abstsessial va ordinatal bogʻliqlikka asoslangan metodik taʼminotni takomillashtirish 75
Xudayberganov Gʻayrat Quranboyevich

Maktablarda chaqiruvga qadar boshlangʻich tayyorgarlikni isloh qilish: muammo va yechimlar........ 80
Qudratov Oʻktam Gʻofurovich

Ustoz–shogird tizimida raqamli vositalardan foydalanishning metodik asoslari 85
Tursunov Xusniddin Isomovich

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda maktab va oila hamkorligining pedagogik imkoniyatlari 88
Safarova Halovat Barnoyevna

Globallashuv sharoitida tolerantlik madaniyatining nazariy-metodologik asoslari........ 91
Yusupova Maftuna Ilxomiddin qizi, Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi

Adobe After Effects muhitida inersiyaviy davomiylik va ustma-ust harakatni avtomatlashtirishning matematik modeli (Ziyoanim Overlap)........ 97
Hakimov Bahtiyorjon Muzaffar oʻgʻli

Tizimli yondashuv asosida talabalarning raqamli kompetensiyasini takomillashtirishning uch komponentli konseptual modeli 101
Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi

The Theory of Fostering Students' Responsibility for Natural Resources and Waste in Karakalpak Folk Pedagogy 104
Tursinbekova Qundizgul Joldasbekovna

Soft skills kompetensiyalarining ilmiy-pedagogik mohiyati va zaruriyati: soft skills tushunchasining evolyutsiyasi, asosiy komponentlari, turlari va tasnifi 109
Igamberdiyeva Gulmira Botir qizi

O'zbek va ingliz tillarida "yolg'izlik" konseptining leksik-semantik xususiyatlari 115
Sabina Saitmurodova Olim qizi

Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda art-pedagogikaning imkoniyatlari 119
Komolova Iroda Xamidullayevna

9-sinf iqtisodiy va ijtimoiy geografiya darslarida GIS texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va uslubiy muammolari 123
Sapayeva Gulbahor Odilbek qizi

Zamonaviy biologiya ta'limida interaktiv metodlarni qo'llashning nazariy jihatlari 126
Abdullayeva Guzalxan Vladimirovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini xalqaro baholash dasturlari bilan ishlashga tayyorlashning zarurati 130
Berdimurodova Mexrubon Masudjonovna

Nutq nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi omillar 136
G'aniyeva Maloxat Odilovna

Ruhiy salomatlikni mustahkamlashda psixologik treninglarning ahamiyati 140
Maqsuda Norbosheva, Nafisa Abduyeva

Xitoy tilini xalqaro miqyosda o'qitishning zamonaviy tendensiyalari 144
Shasaidova Lola Shamaksudovna

Социально-экологический кризис в Южном Приаралье 149
Сеитова З. П.

Iqtisodiy fanlar bo'yicha to'garak faoliyatini tashkil etishning nazariy-metodik asoslari 153
Xusanboyeva Tursunoy Muxammadqasimdjanovna

Motivational Readiness for Continuous Professional Development 162
Okilova Kamola Sadulloyevna

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarda antisotsial xulq-atvorning oldini olishning pedagogik mexanizmlari .. 166
Davronova Zarrina Baxtiyorovna

Yapon tilini o'qitishda らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichini o'rgatishning pedagogik xususiyatlari 173
Musayeva Aziza Ibrohim qizi

Ta'lim tizimini rivojlantirishda pedagogik prognostikaning nazariy-metodologik asoslari va metodik imkoniyatlari 178
Sharipova Shaxnoza Xasanovna

Qoraqalpoq nasrida inson psixologiyasi 183
Dosbergenova Miyrigul Sadiratdinovna

Tibbiy ta'lim klasterida talaba markazlashgan muhitni shakllantirish: kredit-modul sharoitida intellektual adaptiv tyutorlik texnologiyasining pedagogik imkoniyatlari 188
Ibragimova Venera Azadovna

Turli yosh davrlarida perfektsionizm va maqullanish motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish 193
Nazaraliyeva Marhabo Xayitboyevna

Frazeologik derivatsiyaning lingvomadaniy xususiyatlari 197
Raxmonova Gavhar Nuritdinovna

Development of adolescent thinking and its psychodiagnostics and psychocorrection 202
Samarova Shoxista Rabidjanovna

Jadid pedagogik konsepsiyasi va zamonaviy ta'lim tizimi integratsiyasi: tarixiy-pedagogik tahlil va amaliy yo'nalishlar 209
Shamsullayeva Ruxsatoy Sunnatullayevna

Kredit-modul tizimi asosida kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarini kasbiy kompetensiyalarini baholashning pedagogik mexanizmi 213
Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich

Modern Socio-Psychological Trends in the Study of Emotional Alienation 219
Yangibaeva Dildorakhon Rakhmon kizi

O'quv-mashq guruhi futbolchilarining jismoniy tayyorgarligi........ 225
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li

Sport ta'limida axborot bilan boyitilgan o'quv muhitini yaratish va vizualizatsiya vositalarining didaktik imkoniyatlari 230
Muxitdinova Nigora Mexriddinovna

Bo'lajak mutaxassislarda yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 236
Abdujalilov Farruxbek Po'latjon o'g'li

O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining psixologik xususiyatlari........ 239
Robiya Toshpo'latova Akmal qizi, X. A. Asqarova

Aralash ta'limning pedagogik mohiyati va didaktik tamoyillari 244
Azerbayeva Elmira Muratbayevna

Texnikaviy fanlarni o'qitish jarayonini tashkil qilish 248
Niyazova Bibiniso Boltayevna

Estetik tarbiya va ruhiy go'zallik: san'at va adabiyotga muhabbat orqali shaxsdagi buzg'unchi xulq-atvorning oldini olish 253
Nigora Yo'ldasheva Sodiqjon qizi

Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak qishloq xo'jaligi muhandislarini loyihalash-konstruksiyalash faoliyatiga tayyorlash metodikasini takomillashtirish 259
Xolmo'minova Shahnoza Gulyam qizi

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining raqamli kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari...... 264
Axrorov Xurshid Xamidovich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslari 271
G'ofurova Mohidil Sayfutdin qizi

Bo'lajak muhandislarning geoinformatsion kompetentligini rivojlantirish muammosi tahlili 275
Berdiyev Dilshod Faxriddin o'g'li

Академия Маъмуна: силиконовая долина средневековья........ 279
Аъзамова Диёра Дильшодовна

Biblioterapiya vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida qadriyatlarga ijobiy munosabatni shakllantirish yo'llari va vositalari........ 286
Komolova Shoxsanam Muzaffar qizi

Ixtisoslik fanlarini o'qitishda raqamli modellashtirish vositalarini didaktik moslashtirish: integrativ ta'lim platformasi misolida........ 291
Usarov Jabbor Eshbekovich

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish – pedagogik muammo sifatida........ 297
Umarova Gulhayo Murodiljon qizi

MAKTAB TA'LIMI   SCHOOL EDUCATION   ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARNING O'QISHGA BO'LGAN MUNOSABATINI KLASTERLI YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH – PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Umarova Gulhayo Murodiljon qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi
ORCID: 0000-0002-8999-275X

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyasi yuzasidan zarur tavsiyalar berilgan. Jahon hamda yurtimiz olimlarining ushbu mavzuda olib borgan tadqiqotlari natijalari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: kichik maktab yoshi, klaster, motivatsiya, konkret-obrazli, abstrakt, sintez, taqqoslash, passiv qabul qilish.

Abstract: This article presents recommendations on the technology for developing primary school students' attitudes toward learning based on a cluster approach. It also provides information on the findings of international and national research conducted on this topic.

Key words: primary school age, cluster, motivation, concrete-figurative, abstract, synthesis, comparison, passive perception.

Аннотация: В данной статье представлены необходимые рекомендации по технологии развития отношения учащихся младшего школьного возраста к обучению на основе кластерного подхода. Представлена информация о результатах исследований отечественных и зарубежных учёных по данной теме.

Ключевые слова: младший школьный возраст, кластер, мотивация, конкретно-образное, абстрактное, синтез, сравнение, пассивное восприятие.

KIRISH

Ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish jarayonida boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarda o'qishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki aynan kichik maktab yoshi shaxsning bilishga bo'lgan ehtiyoji, o'quv motivatsiyasi, mustaqil fikrlash qobiliyati hamda ta'limga bo'lgan barqaror qiziqishlari shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda o'quvchilarda kitobxonlik madaniyati, o'qishga mas'uliyatli yondashuv va bilim olishga ichki motivatsiyani rivojlantirish keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatning muhim omillaridan biridir.

So'nggi yillarda ta'lim mazmunini integratsiyalash, fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, klasterli yondashuv ta'lim jarayonini tizimli tashkil etish, o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, bilimlarni o'zaro bog'liq holda egallash va o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishni oshirishning samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning individual qobiliyatlarini namoyon etish, ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, muloqot va jamoada ishlash kompetensiyalarini shakllantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirish faqatgina bilim berish bilan cheklanmay, balki ularning psixologik xususiyatlari, yosh imkoniyatlari, oilaviy muhit, pedagogik qo'llab-quvvatlash va ta'lim texnologiyalarining uyg'unligini taqozo etadi. Klasterli yondashuv ana shu omillarni kompleks ravishda hisobga olib, o'quvchilarning bilishga bo'lgan ehtiyojini kuchaytirish, dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlash va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslarini tahlil qilish, ushbu yondashuvning o'quv motivatsiyasi, bilish faolligi va shaxsiy rivojlanishga ta'sirini aniqlashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda ta'lim tizimida, jumladan, kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy yo'nalishlardan biriga aylandi. Bu borada ijtimoiy va pedagogik tajribalarni o'rganish, ilmiy tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish hamda ta'lim jarayonida samarali metodlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda ham kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirishning hozirgi holatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar hamda davlat ta'lim tashkilotlarining hamkorligi alohida ahamiyatga ega.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirish hamda ularning o'quv faoliyatini takomillashtirish zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biridir. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda o'qishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishda klasterli yondashuv zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samarali vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish faolligini kuchaytirish, mavzuga oid tushunchalar o'rtasidagi mazmuniy aloqadorlikni anglash hamda mustaqil va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [1]. Klasterli topshiriqlarning pedagogik qiymati shundaki, ular o'quvchini tayyor bilimni passiv qabul qiluvchi subyekt emas, balki axborotni tahlil qiluvchi, tizimlashtiruvchi va uni shaxsiy tajribasi bilan bog'lovchi faol ishtirokchiga aylantiradi. Natijada o'quv motivatsiyasi, bilishga qiziqish hamda ijodiy fikrlash elementlarining rivojlanishi uchun qulay didaktik muhit yuzaga keladi.

Biroq kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan ishlash amaliyotida klasterli yondashuvni samarali tashkil etish muayyan pedagogik va psixologik murakkabliklar bilan tavsiflanadi. Mazkur yosh bosqichida o'quvchilarning tafakkuri asosan konkret-obrazli xarakterga ega bo'lgani sababli ular abstrakt mazmundagi tushunchalarni mustaqil ravishda tahlil qilish, umumlashtirish va o'zaro mantiqiy bog'lash jarayonida qator qiyinchiliklarga duch keladilar. Bilish jarayonlarining yetarli darajada shakllanmaganligi esa o'quvchilarning murakkab axborotlarni tizimli ravishda qayta ishlash imkoniyatini cheklaydi. Shu nuqtai nazardan, klasterli faoliyatni tashkil etish o'quvchilardan analiz, sintez, taqqoslash va umumlashtirish kabi yuqori darajadagi intellektual operatsiyalarni talab etadi. Mazkur holat esa boshlang'ich ta'lim jarayonida klasterli yondashuvni o'quvchilarning yosh va psixofiziologik xususiyatlariga moslashtirish zaruratini yuzaga keltiradi

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Jean Piagetning nazariy qarashlariga muvofiq, 7–11 yosh oralig'idagi bolalarda tafakkur rivoji konkret operatsion bosqich doirasida namoyon bo'lib, ular atrofdagi predmet va hodisalarning mazmunini ko'proq bevosita kuzatish, obrazli tasavvurlar hamda amaliy faoliyat jarayoni orqali o'zlashtirishga moyillik bildiradilar. Shu bois klasterli topshiriqlarni loyihalash jarayonida mavzularning o'quvchilarning kundalik tajribasi, obrazli tasavvuri hamda emotsional qabul qilish imkoniyatlariga moslashtirilishi muhim didaktik talab sifatida namoyon bo'ladi [2]. Topshiriqlarning haddan tashqari murakkab yoki abstrakt mazmunda berilishi o'quvchilarda mavzuni anglash bilan bog'liq qiyinchiliklarni yuzaga keltirib, o'z bilimiga nisbatan ishonchsizlik hissining kuchayishiga hamda ta'lim faoliyatiga bo'lgan qiziqishning pasayishiga sabab bo'lishi mumkin.

Lev Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasida ta'kidlanganidek, kichik maktab yoshidagi o'quvchi mustaqil ravishda bajara olmaydigan intellektual faoliyatni pedagog yoki tengdoshlari ko'magida muvaffaqiyatli amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Mazkur yondashuv nuqtai nazaridan klaster tuzish faoliyatida o'qituvchining yo'naltiruvchi pedagogik rahbarligi, bosqichma-bosqich metodik ko'magi hamda hamkorlikka asoslangan ta'limiy yondashuvi alohida metodik ahamiyat kasb etadi [3].

O'qituvchi tomonidan:

- aniq ko'rsatmalar berilishi;
- namunaviy klasterlar ko'rsatilishi;
- rangli va vizual materiallardan foydalanilishi;
- tushunchalar o'rtasidagi bog'lanishlarning izchil tushuntirilishi;
- bosqichma-bosqich yo'naltirishning tashkil etilishi

kichik yoshdagi o'quvchilarning klasterli faoliyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlaydi.

Mazkur yosh bosqichidagi o'quvchilarda diqqatning yetarli darajada barqarorlashmaganligi, tashqi omillar ta'sirida tez chalg'ish holatlarining kuzatilishi, emotsional sezgirlikning yuqoriligi hamda faoliyatga nisbatan qiziqishning tez almashinuvchanligi kabi psixologik xususiyatlar yaqqol namoyon bo'ladi. Shu sababli klasterli

faoliyat bir xil mazmundagi yoki uzoq davom etuvchi topshiriqlar asosida tashkil etilganda o'quvchilarda zerikish hissi kuchayib, ta'limiy motivatsiyaning pasayishi ehtimoli yuzaga keladi. Shundan kelib chiqib, klasterli topshiriqlarni ishlab chiqishda ularning qisqa muddatli, mazmunan qiziqarli, o'yin elementlari bilan boyitilgan hamda vizual jihatdan jozibador bo'lishiga alohida e'tibor qaratish zarur.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan klasterli yondashuv asosida olib boriladigan pedagogik faoliyatda yosh va individual psixologik xususiyatlarni hisobga olish ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Bizning nazariy qarashimizga ko'ra, klasterli o'qitish texnologiyasi o'quvchilarning yoshga mos bilish ehtiyojlari, obrazli-vizual tafakkuri hamda emotsional qabul qilish imkoniyatlari bilan uyg'unlashtirilgan taqdirdagina ularning o'qishga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirish va mustahkamlashda yuqori pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi. Ikkinchi muhim jihat o'quvchilarning o'qishga nisbatan shakllangan munosabati hamda motivatsion faollik darajasining o'zaro bir xil emasligi bilan izohlanadi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarda ta'lim faoliyatiga qiziqishning namoyon bo'lishi, bilishga bo'lgan ehtiyojning shakllanishi va o'qish jarayoniga nisbatan emotsional munosabatning rivojlanish darajasi har bir o'quvchining individual psixologik xususiyatlari, oiladagi tarbiyaviy muhit, pedagogik ta'sir sifati hamda ijtimoiy omillarning o'ziga xos ta'siri asosida turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi. Shu sababli ayrim o'quvchilar klasterli topshiriqlarda yuqori faollik va mustaqillikni namoyish etsalar, boshqalarida ishtirok etishga nisbatan sustlik, ishonchsizlik yoki bilish faoliyatining pasayganligi kuzatilishi mumkin. Mazkur holat esa klasterli yondashuvni tashkil etishda differensial va individual yondashuv tamoyillariga tayanish zaruratini yuzaga keltiradi. Ba'zi o'quvchilarda o'quv faoliyatiga nisbatan ichki motivatsiya yetarlicha shakllangan bo'lib, ular yangi bilimlarni katta qiziqish bilan o'zlashtirishga intiladilar, mustaqil fikrlashga moyillik bildiradilar hamda jamoaviy faoliyat jarayonida tashabbuskorlikni namoyon etadilar. Bunday o'quvchilar klasterli topshiriqlarni bajarishda faol ishtirok etib, fikrlarni tahlil qilish, bog'lash va umumlashtirish jarayonida yuqori bilish faolligini ko'rsatadilar.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda emotsional ta'sirchanlikning yuqori darajada namoyon bo'lishi sababli ular pedagog tomonidan beriladigan baho, tengdoshlari munosabati hamda topshiriqning murakkablik darajasiga nisbatan nihoyatda sezgir munosabat bildiradilar. Shu jihatdan qaralganda, ayrim o'quvchilarda klasterli faoliyat jarayonida o'z fikrini ochiq ifodalashda ikkilanish, xatoga yo'l qo'yishdan xavotirlanish yoki guruhiy muhokamalarda sust ishtirok etish holatlari kuzatilishi mumkin. Ayniqsa, kommunikativ kompetensiyalari yetarli shakllanmagan bolalarda jamoaviy faoliyatga moslashish, tengdoshlari bilan hamkorlikda ishlash hamda umumiy fikr almashinuvida faol qatnashish jarayoni nisbatan murakkab kechadi. Mazkur psixologik holatlar klasterli yondashuvni tashkil etishda qo'llab-quvvatlovchi pedagogik muhit yaratish, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash hamda emotsional xavfsizlikni ta'minlash zarurligini ko'rsatadi.

Alexei Leontievning faoliyatga oid nazariy qarashlariga muvofiq, o'quv faoliyatining samaradorligi o'quvchining ichki motivlari, bilishga bo'lgan ehtiyoji va ta'lim jarayoniga nisbatan shakllangan shaxsiy qiziqishi bilan bevosita bog'liq holda namoyon bo'ladi [4]. Mazkur yondashuvga ko'ra, o'quvchi faoliyatining mazmunan faol va natijador kechishi uning ichki rag'batlantiruvchi omillari yetarli darajada shakllangan taqdirdagina yuzaga chiqadi.

Demak, o'quvchi faoliyatining faollashuvi, avvalo, uning ta'lim jarayoniga nisbatan shakllangan ichki qiziqishi, bilishga bo'lgan ehtiyoji hamda emotsional munosabati bilan belgilanadi. Shu jihatdan qaralganda, klasterli yondashuv barcha o'quvchilarni bir xil darajada faol ishtirok etishga avtomatik ravishda yo'naltira olmaydi. Sababi, o'quvchilarning bilish faolligi, kommunikativ faollashuv darajasi, guruhiy faoliyatga moslashuvi hamda motivatsion xususiyatlari individual farqlar asosida turlicha namoyon bo'ladi. Natijada ayrim o'quvchilar klasterli topshiriqlarda yuqori tashabbuskorlik va mustaqillikni ko'rsatsalar, boshqalarida fikr bildirishga nisbatan tortinchoqlik, passivlik yoki faoliyatga sust jalb etilish holatlari kuzatilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga nisbatan shakllangan munosabati, motivatsion ehtiyojlari hamda psixologik xususiyatlari inobatga olinmagan holda tashkil etilgan klasterli faoliyat kutilgan pedagogik samaradorlikni to'liq ta'minlay olmaydi. Chunki o'quvchilarning bilish faolligi, emotsional qabul qilish darajasi va ta'lim jarayonidagi ishtiroki individual farqlar asosida namoyon bo'ladi.

Bizning nazariy yondashuvimizga ko'ra, klasterli o'qitish texnologiyasining samaradorligi o'quvchilarning yoshga xos rivojlanish xususiyatlari, individual imkoniyatlari hamda emotsional holatini differensial asosda hisobga olish bilan bevosita bog'liqdir. Aynan o'quvchilarning psixologik va motivatsion xususiyatlariga moslashtirilgan pedagogik yondashuvgina ularning o'quv faoliyatidagi faolligini kuchaytirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda o'qishga nisbatan barqaror ijobiy munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, klasterli yondashuvni samarali qo'llash pedagogdan nafaqat metodik kompetentlikni, balki o'quv-

chilarning yosh va individual psixologik xususiyatlarini chuqur anglashni ham talab qiladi. Chunki o'qituvchi topshiriq mazmunini o'quvchilarning bilish imkoniyatlariga moslashtirishi, guruhiy faoliyatni to'g'ri tashkil etishi hamda o'quvchilar o'rtasidagi kommunikativ hamkorlikni boshqarishi zarur bo'ladi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi emotsional muhit yaratish, o'quvchilarning erkin fikr bildirishiga sharoit yaratish va ularning bilish faolligini rag'batlantirish klasterli texnologiyaning pedagogik samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirish ta'lim sifati va shaxs kamolotini ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Klasterli yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda bilimlarni tizimli ravishda o'zlashtirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, klasterli yondashuv dars mazmunini integratsiyalash, fanlararo bog'liqlikni kuchaytirish va o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Natijada o'quvchilarda o'qishga nisbatan ijobiy munosabat, ichki motivatsiya, mas'uliyat hissi va bilishga bo'lgan qiziqish izchil shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, klasterli yondashuv kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlaridan biri bo'lib, u zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim talablariga mos keladigan, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladigan innovatsion yondashuv hisoblanadi. Kelgusida ushbu yondashuvni raqamli ta'lim texnologiyalari, interaktiv metodlar va sun'iy intellekt asosidagi o'quv platformalari bilan uyg'unlashtirish uning amaliy samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva Sh.A. O'quvchilarda refleksiv mushohada qilish ko'nikmalarini shakllantirish. – Toshkent: Fan, 1992. – B. 193.
2. G'oziyev E. Ontogenez psixologiyasi. – Toshkent: O'zMU, 2010. – B. 115.
3. Umarova G.M. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyasi: Monografiya. – Toshkent: NIF MSh, 2024. – 130 b.
4. Umarova G.M. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish. Central Asian Journal of Academic Research. – 2024. – T. 2, № 6. – B. 116.
5. Piaget J. The Origins of Intelligence in Children. – New York: International Universities Press, 1952. – 419 p.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 159 p.
7. Leontiev A.N. Activity, Consciousness, and Personality. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1978. – 216 p.
8. Bloom B.S. Learning for Mastery. Evaluation Comment. – 1968. – Vol. 1, No. 2. – P. 1–12.
9. Bruner J.S. The Process of Education. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960. – 97 p.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.